

8.5.2026

YVV/993/2026

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Tyv@eduskunta.fi

Asia: HE 80/2026 vp

Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta (ns. yhdistelmälapadirektiivin toimeenpano)

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiittää työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuulluksi hallituksen esityksestä laiksi ulkomaalaislain muuttamiseksi, jolla pantaisiin täytäntöön uudelleen laadittu niin sanottu yhdistelmälapadirektiivi.

Muutoksen yhdenvertaisuusvaikutuksia ei ole sinänsä lausuttu julki. Esityksellä voidaan nähdä olevan myönteisiä vaikutuksia yhdenvertaisuuden toteutumiseen, sillä esityksellä pyritään edistämään työperäisen hyväksikäytön uhriksi joutuneiden ulkomaalaisten asemaa ja oikeuksia.

Työttömyystilanteissa sovellettavan suoja-ajan pidentäminen on tarpeellinen muutos. Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että suoja-ajan pituutta koskevan arvioinnin on oltava ennakoitavaa. Jotta suoja-ajan pidentämisen mahdollisuus voisi esimerkiksi rohkaista työperäisen hyväksikäytön uhriksi joutunutta ihmistä irtautumaan hyväksikäyttöä sisältävästä työsuhteesta, olisi oltava riittävän selvää, että henkilön työttömyyttä koskeva suoja-aika tulee olemaan tavallista pidempi.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää myös keskeisenä, että suoja-ajan pidentämistä arvioidaan matalalla kynnyksellä. **Tältä osin valtuutettu esittää, että valiokunta ottaisi lausunnossaan kannan, että suoja-ajan pidentämisen kriteerit olisivat yhteneväiset ulkomaalaislain 54 b §:n hallituksen esityksen säännöskohtaisten perusteluiden edellytyksiin.** Kyseisessä hallituksen esityksessä (HE 253/2020 vp) todetaan esimerkiksi, että ”näytön saaminen epäilystä työnantajavelvollisuuksien

merkittävästä laiminlyönnistä tai muusta hyväksikäytöstä on kuitenkin useissa tapauksissa vaikeaa. Tästä syystä työntekijän kirjallista selvitystä tai suullista kuulemistä tulisi pitää riittävänä perusteena jatkoluvan myöntämiselle, kun kertomuksesta tulee ilmi hyväksikäytön piirteitä riittävällä tarkkuudella.”

Oleskeluluvan peruuttamista koskevan suoja-ajan lisäksi on varmistettava, että hyväksikäytön tai ihmiskaupan uhriksi joutuneen ihmisen on mahdollista saada uusi oleskelulupa riittävän matalalla kynnyksellä. Esityksessä nostetaan tältä osin esille oleskelulupa ulkomaalaislain 54 b §:n, 52 §:n tai 52 a §:n perusteella. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä, että esityksessä on nostettu esiin ulkomaalaislain 54 b §:n viranomaisaloitteinen huomiointi korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen KHO:2024:35 mukaisesti. **Yhdenvertaisuusvaltuutettu esittää, että työ-elämä- ja tasa-arvovaliokunta nostaa lausunnossaan esiin sen, että lupaharkintaan tulee ryhtyä viranomaisaloitteisesti ja että ko. tilanteessa on tärkeää tarjota hakijalle viranomaisneuvontaa.**

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kuitenkin toteaa toiminnassaan kertyneiden havaintojen pohjalta, että etenkin 52 § (yksilöllinen inhimillinen syy) ja 52 a § (ihmiskaupan uhrin oleskelulupa) perusteella myönnettävien oleskelulupien tämänhetkinen myöntämiskynnys on hyvin korkea. Valtuutettu pitäisi tältä osin tarpeellisena, että valiokunta nostaisi lausunnossaan esiin sen, ettei näiden lupien myöntämiskynnyksen tule olla saavuttamattomalla tasolla ja lupa tulisi myöntää ko. tilanteissa matalalla kynnyksellä, etenkin huomioiden, että kyseessä on vain vuodeksi myönnettävä oleskelulupa. Tällä suojataan yhtä aikaa hyväksikäytön uhria sekä edesautetaan hyväksikäytön ilmituloa.

Työ- ja elinkeinoministeriön parhaillaan meneillään olevassa hankkeessa selvitetään ja toteutetaan työperäistä hyväksikäyttöä ehkäiseviä ja torjuvia muutoksia oleskelulupamenettelyyn (TEM005:00/2026). On tarpeellista, että kyseisessä hankkeessa vastataan myös tässä hallituksen esityksessä ilmenneisiin muutostarpeisiin.

Lopuksi yhdenvertaisuusvaltuutettu haluaa nostaa esiin yleisemmän ulkomaalaislainsäädäntöä koskevan ongelman. Tällä hallituskaudella ulkomaalaislakiin on tehty lukuisia ulkomaalaisten oikeuksia heikentäviä muutoksia, joiden yhteisvaikutuksia ei ole riittävästi selvitetty ja jotka vaikeuttavat hyväksikäytön ennaltaehkäisyä. Niin sanottu kolmen tai kuuden kuukauden sääntö (ulkomaalaislaki 58 a §, HE 179/2024 vp) on muutos, jolla on lisätty työntekijän riippuvuutta työpaikasta. Nyt käsitellyssä olevalla muutoksella pyritään paikkaamaan aiemmin tehdyn muutoksen kielteisiä vaikutuksia. Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että lainsäädännön kehityksen tulisi olla johdonmukaista.

Ulkomaalaislain soveltaminen ja käytännön ennakoitavuus vaikeutuvat tiukennusten ja tiukennuksiin toisaalla tehtyjen poikkeuksien ja lievennysten myötä. Kehityskulku on ongelmallinen myös hyvän hallinnon näkökulmasta. Lainsäädäntö edellyttäisi ihmisoikeusperustaista kokonaistarkastelua ja uudistamista, jotta perättäisten muutosten aiheuttamiin haasteisiin ja ulkomaalaisten oikeuksia rajoittaviin tiukennuksiin voidaan puuttua kokonaisvaltaisesti.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka tehtävänä on syrjintään puuttuminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Valtuutetun tehtävänä on myös ulkomaalaisten aseman ja oikeuksien edistäminen. Valtuutettu toimii lisäksi kansallisena ihmiskaupparaportoijana ja naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijana, sekä maasta poistamisen täytäntöönpanon valvojana. Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävistä säädetään yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014), laissa yhdenvertaisuusvaltuutetusta (1326/2014) ja ulkomaalaislaissa (301/2004).

Yhdenvertaisuusvaltuutettu Rainer Hiltunen

Erityisasiantuntija Anni Valovirta

